

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 25 (1280) 22 ЧЭРВЕНЯ 2016 г.

Зварот

Сакратарыяту Таварыства беларускай мовы да ўдзельнікаў парламенцкай кампаніі

Шаноўнае спадарства!

Найважнейшы складнік нацыянальнай культуры і незалежнасці нашай краіны - беларуская мова - перажывае надзвычай складаны перыяд.

У сувязі з гэтым мы заклікаем усіх патэнцыйных кандыдатаў у дэпутаты ўключыць у свае выбарчыя праграмы наступныя пункты:

1. Прыняць Закон аб дзяржаўнай падтрымцы беларускай мовы.

2. Адкрыць у Мінску Нацыянальны ўніверсітэт імя Францішка Багушэвіча з выкладаннем усіх предметаў на беларускай мове.

3. У кожным раённым цэнтры адкрыць школу або гімназію з выкладаннем усіх предметаў на беларускай мове.

4. Канчатковая вярнуць выкладанне гісторыі і географіі ва ўсіх школах краіны па-беларуску.

Гэта будзе найлепшым спосабам сцвердзіць свой патрыятызм і правіць сапраўдныя клопаты пра незалежнасць і культуру Беларусі.

15 чэрвеня 2016 года

Сакратарыят ТБМ.

У Бычках уручылі прэмію імя Васіля Быкова

19 чэрвеня ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёна прыйшлі ўрачыстасці да 92-х угодкі пісьменніка. Быў назнаны сёлетні лаўрэат прэміі імя Васіля Быкова "За свабоду думкі". Ім стаў сябар ТБМ, рэжысёр Валер Мазынскі. Уручыў узнагароду Уладзімір Арлоў.

Імпрэзу традыцыйна ладзілі Віцебская арганізацыя "Таварыства беларускай

мовы" і рух "За свабоду". Сёлет ўзяў у святкаванні не змагла ўзяць родная сястра

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

пісьменніка, Валянціна Быкова. Яна заходзіцца ў рэанімацыі Віцебскага абласнога шпіталя. Тры тыдні таму на амаль што 90-гадовую спадарыню ў яе ўласнай хаце накінуўся невядомы нападнік, у спадарыні Валянціны паламаная рука і некалькі рэбраў. Лекары ацэньваюць яе стан усё яшчэ як цяжкі.

Прэмія "За свабоду ду-

мкі" існуе з 2008 года, уганараўаныя званнімі лаўрэатаў ужо былі славутыя пасты Рыгор Барадулін і Ніл Гілевіч, пісьменнік Уладзімір Арлоў, літаратары і палітыкі Уладзімір Някляеў і Павел Севярынец, мастакі Але́сь Пушкін і Але́сь Марачкін, краязнаўцы Ада Райчонак і Але́сь Бела́коў, музыка Лявон Вольскі, спевакі-барды Зміцер Вайноўшкевіч і Віктар Шалкеўіч. Лаўрэатамі прэміі "За свабоду думкі" традыцыйна абіраюцьых, хто найбольш яскрава праявіў сябе ў грамадскай, прафесійнай альбо творчай дзеяносці на карысць Беларусі і свабоды. Кожны лаўрэат атрымлівае памятны дыплом і ўзнагароду - скульптуру аўтарства Віктара Копача.

Радыё Свабода.

Пані Эльжбета, якая хвалюеца за беларускую мову болей за беларусаў

24 чэрвеня адзначае 85-гаддзе вялікая прыцелька Беларусі, выбітная беларусістка, былая кіраўніца кафедры беларускай філаграфіі Варшаўскага ўніверсітэта і кафедры беларускай культуры ўніверсітэта ў Беластоку, першы амбасадар Польшчы ў Беларусі профессар Эльжбета Смулькова (Эльжбета Смулак), якая выучыла і пашырае беларускую мову і культуру ў Польшчы і свеце цягам амаль шасцідзесяці гадоў.

Да юбілею з друку выходзіць кніга журналіста Радыё Свабода Валера Каліноўскага "Пані Эльжбета. Гісторыя адной прыязні".

Кніга распавядае пра то, як Эльжбета Смулькова зацікавілася ў канцы 1950-х гадоў беларускай мовай, удзельнічала ў дыялекталагічных даследаваннях у Беластоцкім ваяводстве Рэспублікі Польшчы, дзе жыве беларуская нацыянальная меншасць, а таксама ў розных рэгіёнах Беларусі, якая ўнікальная працы профессар Смулькова напісала пра земляробчу лексіку і акценталагію беларускай мовы,

пра асаблівасці вывучэння ёю беларуска-польскага моўнага і культурнага памежжа.

Кніга распавядае таксама пра ўклад амбасадара Эльжбеты Смульковай у станаўленне ў 1991-1995 гадах двухбаковых беларуска-польскіх міждзяржаўных сувязяў, якія перажывалі ў той час перыяд свайго росквіту. Закране кніга і асабісты лёг Эльжбеты Смульковай, якая нарадзілася ў Львове ў 1931 годзе, у 1940-м саціціла бацьку, якога савецкая ўлада забіла як адну з ахвяраў "Украінскага Катынскага спісу", разам з маці і сястрай адбыла пяцігадовую высылку ў Сібір.

Эльжбета Смулькова прыбыла на новую працу ў Менск праз тры тыдні пасля авбяшчэння Вярхоўным Саветам незалежнасці Беларусі. Менавіта ёй давялося ўсталёўваць дыпламатычныя дачыненні з Беларуссю, якая заўсёды была блізка да Польшчы, паглыбляючы існыя і наладжваю новыя сувязі ў палітыцы, эканоміцы, культуры, науцы, вырашанія сотні праблемаў, якія паўставалі на супольных

межах, у дачыненнях людзей і прадпрыемстваў, быць сведкай тварэння ў Беларусі новага дзяржаўнага ладу, дэмакратычных зменаў, беларусізаціі пачатку 90-х, а пазней першых выбараў прэзідэнта ды іншых значных для Беларусі падзеяў.

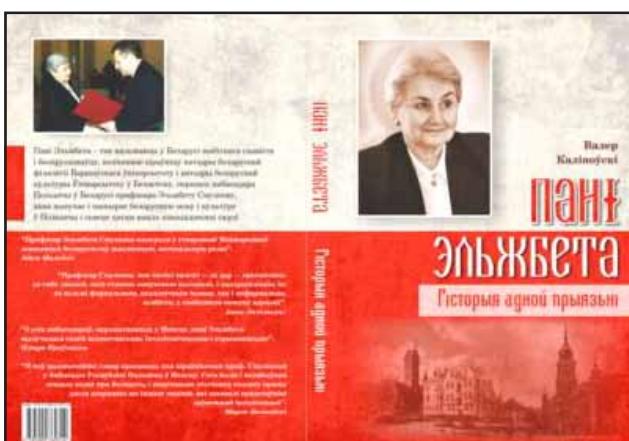
Яе погляд на тყы падзеі знутры і як бы крыху зонку несумненна цікавы для беларускай гісторыі.

25 жніўня Вярхоўны Савет Беларусі надаў Дэкларациі аб сувэрэнітэце БССР статус канстытуцыйнага закону. Незалежнасць Беларусі першаю ў свеце вітала Польшча - гэта сталася 31 жніўня, калі Сойм Польшчы ўхваліў спецыяльную пастанову, у якой заявіў: "Прызнаючы права ўсіх народаў на самавызначэнне, Сойм Польскай Рэспублікі зрадасцю вітае авбяшчэнне незалежнасці Беларусі 25 жніўня 1991 года. Польшча, якая свабоду і незалежнасць сваёй дзяржавы ставіць вышэй за ёсё, цалкам разумее і цэніц значэнне гэтага гістарычнага рашэння Беларускага парламента..."

Генеральным консулам Эльжбета Смулькова была прызначана з 12 верасня 1991 года, на гэтай пасадзе пабыла па 7 траўня 1992 года, потым выконвала функцыі charge d'affaires - упаўнаважанай у справах Польшчы ў Беларусі, з 11 верасня 1992 па 30 верасня 1995 года была першым амбасадаром Рэспублікі Польшчы ў Рэспубліцы Беларусі.

Паводле Радыё Свабоды.

Таварыства беларускай мовы далучаеца да віншаванняў пані Эльжбеты з нагоды юбілею.

Мова ўваскрасае ў святынях

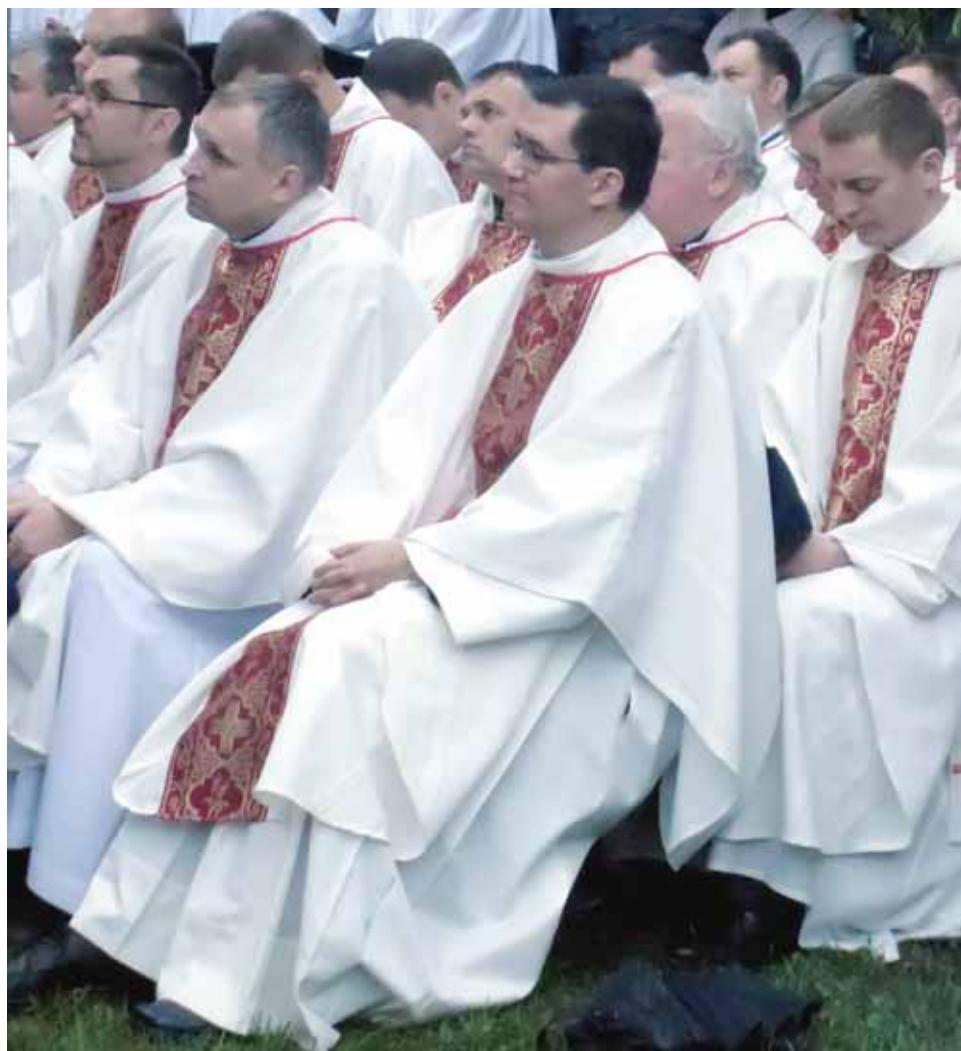
Пры тым, што прызнаны навуковец у галіне гісторыі піша пра "перадсмартотны" стан беларускай мовы, душа не дзе пагадзіца з гэтым выказваннем, калі бачыш ў нядзелю і ў свята поўныя народу касцёлы, дзе беларуская мова служыць пры алатары і займае пачеснае месца.

10 000 вернікаў прынялі ўдзел у Менску ў Еўхарыстычнай працэсіі 29 траўня 2016 года. На трох віліх плошчах - пл. Перамогі, Каstryчніцкай, пл. Незалежнасці спыняліся святыя з грамадой, прамаўлялі па-беларуску пра асновы хрысціянскага веравызнання, разважалі важнасць евангельскіх ісцін.

Сёлета адзначаецца 25 гадоў аднаўлення структур Каталіцкага касцёла ў Беларусі. 25 ліпеня 1989 года да службы ў Менскай дыяцэзіі прыступіў біскуп Тадэвуш Кандрусеўч. У 1990 годзе была арганізавана Беларуская каталіцкая грамада, задачам якой сталі вяртанне касцёла да нацыянальных вытокуў, правядзенне набажэнстваў на роднай мове, выданне літаратуры на беларускай мове, выхаванне вернікаў высокамаральнымі, патрыятычнымі, грамадскі актыўнымі і культурнымі людзьмі. Гістарычным днём стала 13 красавіка 1991 года, калі Папа Ян Павел II адрадзіў касцельныя структуры ў Беларусі. Гэта дата была адсвятавана і адзначана імшай падзялі 13 красавіку 2016 -га.

28 верасня 1996 года начаў працаўца Менска-Магілёўская і Пінская дыяцэзія, якую ўзначаліў Казімір Свэнтак. У 1999 годзе ў Гародні распачала дзеянасць Вышэйшая духоўная каталіцкая семінарыя св. Тамаша Аквінскага, дзе вучыцца беларуская моладзь, якая пакліканы несці духоўнасць у грамадстве.

У 90-тых гады актыўизаваўся перыядычны друк каталікоў. У студзені 1994 г. у Баранавічах выйшаў першы нумар культурна-рэлігійнага часопіса Пінскай дыяцэзіі "Дыялаг". Паступова масавым і папулярным стала выданне часопісіт "Ave Maria", заснаванага Дабрачынным фон-

ідам Маці Божай Фацімскай і кафедральным касцёлам Найсвяцейшай Панны Марыі ў Менску. Сёння часопіс мае рубрыкі: "З жыцця касцёла", "Святар адказвае на пытанні", "Моладзь у касцёле", "Паплікане", "Лёсы чалавечыя", "У выдавецтве "Pro Christo" і інш. Галоўным рэдактарам часопіса з'яўляецца Крысціна Лялько.

У сем'ях карыстаеща папулярнасцю дзіцячы часопіс "Маленькі рыцар Беззаганнай", рэдактарам якога з'яўляецца пісьменніца Ірына Жарнасек. Яго першы нумар выйшоў напярэдадні Каляд 1993 года. З 1995 г. у Менску выходзіць касцёл св. Сымона і Алены выхадзіць парафіяльная газета "Голос душы". Рыма-каталіцкі касцёл мае змястоўны інфармацыйна-аналітычны сайт www.catholic.by, нядаўна быў створаны новы сайт www.chyrvony.by.

Сёння Каталіцкі Касцёл

Г. Тварановіч, Я. Шунейка і іншыя пісьменнікі, паэты, мастакі і архітэкторы. Адным з першых інфармацыйна-рэлігійных выданняў з'явілася газета Гарадзенскай дыяцэзіі "Slowa zycia" ("Слова жыцця"), якая выходзіць на беларускай і польскай мовах. У 1997 годзе яе заснаваў рэдактар кс. А. Ханько. На працягу восьмі гадоў з 11 верасня 1992 па 31 снежня 2002 г. на беларускім радыё кандыдат гістарычных навук, кс. Уладзіслаў Завальнюк, вёў перадачу "Голос душы". Яна была знята з эфіру, але ў 2003 г. вернута ў выглядзе "Святой нядзельнай імшы".

З 2001 года ў Менскім касцёлі св. Сымона і Алены выхадзіць парафіяльная газета "Голос душы". Рыма-каталіцкі касцёл мае змястоўны інфармацыйна-аналітычны сайт www.catholic.by, нядаўна быў створаны новы сайт www.chyrvony.by.

у Беларусі складаецца з чатырох дыяцэзій, у якіх служаць восем біскупаў. Тут працуе каля 500 святароў. Колькасць вернікаў - калі паўтара мільёна, парафій - калі пяціццаті.

Яго шырокое інфармацыйнае поле, упльў на грамадства дае ўпэўненасць меркаваць, што роднай мове не застанецца занядбанай, а наадварот стане ёсё больш шанаўанай і шляхетнай.

2 чэрвеня 2016 г. у Браславе адбылася трэцяя агульнанацыянальная сустрэча святароў. "Шаноўныя святары, дапамагайце людзям, нясіце ім слова надзеі і святыя, стварайце з'яднаны хрысціянскі народ", - сказаў кс. У. Завальнюк.

Ідзе падрыхтоўка да традыцыйных пілігрымак у нацыянальныя санктуары у Будславе. 27 чэрвеня пілігримы выйдуть з менскай Архікатэдры, 28 чэрвеня выйдзе посная пілігрымка з менскага Чырвонага касцёла, 29 чэрвеня вернікі адправяцца ў падарожжа са століці на роварах на чале з мітрапалітам Тадэвушам Кандрусеўчам. 1 чэрвеня два аўтобусы выпраўляцца ў пілігрымку ад Чырвонага касцёла - у 17.00 і 19.00. З Віцебска, Берасця, Смаргоні і іншых гарадоў выйдуть вернікі са сваімі групамі.

Дзесяцігодзю пілігрымак у Будславу прысвяціла сваю кніжачку Ядвіга Рай, праякую раней паведамляўся на старонках газеты. Супольныя падарожжы натхнілі маладога фатографа Віктара Ведзеня, які 12 чэрвеня адкрыў выставу сваіх работ.

Э. Дзвінская,
фота аўтара і Віктара Ведзеня.

Згадайма беларуса

Міхась Тондзель

На старонках "Нашага слова" рэгулярна з'яўляюцца матэрыялы, прысвечаныя памяці руліўца на ніве роднай культуры. У такіх "мемарыяльных" канцэктусах мне згадаўся Міхась Тондзель. Ці шмат хто з сённяшніх чытачоў тыднёвіка ведае пра гэтага шчырага працаўніка - журналіста, філолага?

На даунім фотаздымку, апублікаваным у часопісе "Роднае слово" (2000, № 7). М. Тондзель - сярод выпускнікоў Менскага педагогічнага інстытута імя А.М. Горкага, які ў пачатку 1960-х сабраліся на сустрэчу, арганізаваную з ініцыятывы загадчыка кафедры беларускага мовазнаўства Ф. Янкоўскага.

Усе гэтыя людзі прычыніліся да справы беларускіх. Яўген Адамовіч, Віктар Бекіш, Мікола Гуліцкі, Валянцін Рабкевіч і аўтар гэтых радкоў абаранілі кандыдацкія дысертаты, працевалі выкладчыкамі ў ВНУ (В. Рабкевіч - у БелСЭ). Віктар Гетаў, мой аднагрупнік, пасля сканчэння інстытута пачаў працу ў шляхетных настайнікам на вясковай школе на Пухаўшчыне, потым працаўваў рэдактарам на тэлебачанні, у БелСЭ.

З Міхасём Тондзелем да сустрэчы на кафедры я не быў знаёмы. Ён ужо працаўвалі журналістам беларускага радыё (для замежжа), друкаваўся. З рэцэнзіямі на мовазнаўчыя працы пачаў выступаць з 1960 года.

Міхась Тондзель адгукаваўся на кнігі Ф. Янкоўскага, А. Крыўцага, А. Антановіча, Г. Малажай, М. Яўневіча і П. Сцяцко, іншых навукоўцаў, папулярызаў іх праз часопісы "Полымя", "Маладосць", "Наставніцкую газету", "ЛіМ" ды іншыя перыядычныя выданні.

Адзін з навуковых артыкулаў М. Тондзеля - "Да проблемы вывучэння стылю і культуры мовы радыёперадач" (у kn.: Лінгвістычны аналіз тэксту. 1975).

Акрэсленую тэму ён распрацоўваў, можна сказаць, не толькі тэарэтычна (пішучы старонкі дысертаты), але і практычна, выконваючи службовыя абавязкі на радыё, у ліку якіх - рэдагаванне пусканых у эфір тэкстаў.

Паводле сведчання мовазнаўцы Н. Гаўрош, якая вучылася разам з М. Тондзелем на філалагічным факультэце педагогічнага інстытута, Ф. Янкоўскі звярнуў увагу на схільнасць гэтага здольнага і старавяного студэнта да філалогіі, падрымліваў яго імкненне глыбей пазнаваць роднае слова. І, мажліва, дапамог вызначыцца з месцам працы.

Мне даводзілася бачыцца і часам размаўляць з Міхасём у Дзяржайной бібліятэцы Беларусі, куды ён прыходзіў папрацаўца з дакументамі, літаратурай.

Рыхтуючы матэрыялы,

уласныя і іншых аўтараў, М. Тондзель дбаў пра тое, каб замежны слухач-беларус пачуў звесткі, навіны з жыцця бацькаўшчыны, яе культуры, навукі і гісторыі на добрай беларускай мове.

Нячаста, гады ў рады ён звяртаўся да мяне з "прафесійнымі" тэлефанаваннямі.

Райсі, якое слова, сказ, выраз лепей ужыць па-беларуску, каб пазбегнуць ненатуральнасці, штучнасці выкладу (можа, таму, што я працаўваў рэдактарам у выдавецтве "Народная асвета", дык увогуле цікавіўся пытаннямі культуры мовы).

Заўважым: у 60-х - першай палове 70-х яшчэ не было піцтотавага "Глумачыльнага слоўніка беларускай мовы", некаторых іншых даведнікаў, якія ціпкер маюць рэдактары і аўтары.

Як добра вядомы мне факт мушу прывесці такі (можа, гэта не будзе неэтычным).

Міхась Тондзель выявіў цікавасць да беларускай навуковай тэрміналогіі, аўтарынізаціі.

Разглядаючы маю кнігу "Документ па-беларуску: Справаводства. Бухгалтэрыя. Рыначная эканоміка" (выд-ва "Беларусь", 1994), ён напісаў актуальны артыкул пад аднайменным загалоўкам (Полымя, 1994, № 9). Цяпер я перачытаў гэту публікацыю.

У ёй закранаеца не толькі беларускамоўная тэрміналогія, але становішча беларускай мовы наогул. Аўтар артыкула меў мужнасць называць (напэўна не першы) прычыны заняпаду роднай мовы.

"...у выніку стаўліскіх рэпрэсій на Беларусі, а больш дакладна - у выніку генацыду, наш край быў гвалтоўна зрушіфікаваны, беларусаў фактычна пазбавілі роднае мовы. Пасля смерці Сталіна гэтая гібелльная для беларускага мовы палітыка працягвалася наступнымі "правадырамі" Савецкага Саюза, але ўжо іншымі метадамі і пад іншымі лозунгамі так званае дэнациянализациі, інтэрнацыяналізацыі, зліцца нацыі, моваў і г.д. У выніку беларускую мову выкаранілі з вышэйшых і сярэдніх навучальных установ, з агульнаадукцыйных школ, з дзіцячых садкоў, з дзяржавнага справаводства і гэтак далей.

Яничэ два - тры пакаленні - і беларуская мова знікла б з карты свету".

Хіба ж не пра такое даводзіцца пісаць з нумара ў нумар "Нашаму слову"?

На жаль, у мяне няма неабходных біяграфічных звестак (не змог іх здабыць), каб паўнай распавесці пра Міхася Лук'янавіча Тондзеля, мовамулюба і мовадбаўцу. Не памылюся, калі дадам: абаронцу роднае мовы.

Алесь Каўрас.

**ПАЎЛЕНКА
МІКАЛАЙ
АНДРЭЕВІЧ
90 гадоў з дні
нараджэння**

Беларускі мовазнавец М.А. Паўленка нарадзіўся 26 чэрвеня 1926 г. у с. Савінка Паласаўскага раёна Валгаградскай вобласці ў сялянскай сям'і. У 1954 г. скончыў аддзяленне рускай мовы і літаратуры Белдзяржуніверсітэта. Працаўваў там на кафедры рускай мовы і агульнага мовазнаўства, на кафедры агульнага і славянскага мовазнаўства, з 1980 г. займаў пасаду прафесара. Доктар філалагічных навук (1979). У 1966-68 гг. чытаў лекцыі па агульным мовазнаўству і рускай мове ў Інстытуце рускіх даследаванняў універсітэта імя Дж. Неру ў Індый, з 1985 г. працаў дырэктарам філіяла Інстытута рускай мовы імя А.С. Пушкіна ў Празе, дзе раптоўна памёр 10 траўня 1987 г.

М. А. Паўленка - аўтар прац па беларускай і рускай мовах і агульнам мовазнаўстве. У манаграфіі "Нарсы па беларускаму словаўтварэнню: Жаночыя асабовыя намінацыі ў старабеларускай мове" (1978) на багатым фактычным матэрыяле помнікаў старабеларускай мовы праанализаваў назвы жаночых асоб, утвораныя пры дапамозе розных суфіксай, вызначыў станаўленне і функцияванне словаўтваральных мадэлей, структурныя і семантычныя адносіны паміж утворальными вытворнымі асновамі, раскрыў варыянты асновасць і аднакарэнную сінанімію фемінінатыву. Манаграфія з'явілася значным укладам у распрацоўку праблем беларускага словаўтварэння.

Многа ўвагі М.А. Паўленка ўдзяляў стварэнню вучэбных дапаможнікаў для вышыхіх навучальных установ. Ён аўтар дапаможнікаў "Уводзіны ў мовазнаўства" (1962) і "Кароткі нарсы гісторыі пісьма" (1965), які другім, перапрацаўваним і дапоўненым, выданнем выйшаў у 1987 г. под называй "Гісторыя пісьма". У ім паказана, як пісьмо ўзнікла і якія этапы развіцця прашло, ахарактарызвана сутнасць самага старажытнага пісьма - піктографічнага і розных пазнейшых відаў - ідэаграфічнага, складовага (слабічнага) і літарна-гукавога (фанематычнага). Пры харарактарыстыцы відаў славянскага пісьма асобы параграф прысвечаны беларускому пісьму.

I.K. Германовіч.

МАТЧЫНА ВЕРА, МОВА І ПЕСНЯ

... Стомленае за дзень сонца, не бліскучае, але ўсё яшчэ гарачае і чырвонае, вісіць па-над садам. На шырокім, нагрэтым ганку сядзім мы з братам і мама. Яна чыгае нам "Бандароўну" Янкі Купалы: "Красавы такой у свеце не было ѹ не будзе, аў ёй людзі гаварылі, як аў нейкім чудзе... ". "Мама, яна была такой як ты?" - пытаеся мы. Бо мама ў нас самая прыгожая. Мама ўсміхаецца і кажа, што кожнаму дзіцяці яго маці найхарашэйшая. Мы смяёмся і не пагаджаемся, бо ніхто з вясковых жанчын не апрануты так, як наша мама, ні ў кога няма такіх лагодных чорных вачэй, ніхто не ўмее граць на піяніне і співаць так, што заслушаешся. З гадамі ўпэўненасць у tym, што мама ў нас выключная ва ўсіх адносінах, толькі пацвярдждалася.

Наша мама, Марыя Іосіфаўна, нарадзілася на Купалле, 6-га ліпеня, у першы год Вялікай Айчыннай вайны, у сялянскай сям'і Гаўрысоў з вёскі Навасёлкі Вішневскага сельсавета Валожынскага раёна. Людзі гэта былі простыя, не адукаваныя, але да канца сваіх дзён заставаліся для нас узорам выхаванасці і мудрасці. Дзядуля, Іосіф Іванавіч, - вядомы на юсю акругу жартайнік. Афарызымы дзеда Юзоўка і сёняння "гуляющы" па Валожыншчыне. Яго гаворка, мілагучная і заўсёды трохі іранічная, лілася лёгкай і вельмі піячуца. Ужо будучы амаль дарослай я даведалася, што дзед не ўмёў вымаўляць літару "Р", саромеўся гэтага і навучыўся абыходзіцца без слоў з цяжкім для яго гукам. Колькі разоў мы з братам спрабавалі паўтарыць дзедаву манеру гаворкі! Але пратрымашца доўга не моглі. Помнім, што дзядуля не казаў "раніцай кароў пасвіць", а "устаўши сказаці ў поле гнаць", замест "пайду па грыбы" - "схаджу ў лес, можа які чашчэвік ці лісічку падыму". І такім чынам дзедаву "загану" ні адзін суразмоўца распазнаць не мог. Бабуля, Браніслава Антонаўна, родам з вёскі Бомбалы, была маладзе́йшай за дзеда на дзе́вяць гадоў. Яна рана засталася сіратой, з малых гадоў навчылася цярпенню і разважніці. Спявала вельмі хораша. Асабліва любіла пець у касцёле. Яе голас і стыль выканання не зусім адпавядалі народным спевам. Яна не ўхваляла

нават суроўы бацькі коратка пагадзіліся: "Файна!"

Марыю Гаўрыс паставілі загадваць Навасёлкайскім клубам. Іх агітбрыйгаду горача сустракалі і на вясковых палетках, і ў іншых сельскіх клубах, і на галоўнай сцэне раёна. Значна пазней любы хор, якім кіравала Марыя Іосіфаўна, абавязкова становіўся пераможцам розных конкурсаў. Ужо выйшаўшы замуж за нашага тату, маладога агронома Вячаслава Трапашку, мама зачвона закончыла дырыжорскавакальнае аддзяленне Маладзечанскага музычнага вучыліща. Аднакурснікам яна запомнілася тым, што з ёй вельмі лёгка было співаць шматгалосце - яна на хаду падбірала падгалоскі ў тэрцию, кварту ці квінту. Пазней, калі асвоіла фартэпіяна і іншыя інструменты, на слых падстрайвалася пад танальнасць спевакоў. Гэта ўмение аказалася вельмі запатрабаваным менавіта ў касцёле, дзе арганісту часам патрэбна зіграць не па нотах, а "ісці" ўслед за выканаўцамі.

У 1970-ым годзе я пайшла ў першы клас, а мама паступіла на філалагічны факультэт Белдзяржуніверсітэта. І хоць з музыкай яна не развіталаася, але адчувалася, што ў яе жыцці з'явілася новае захапленне - мова і літаратура. Трэба сказаць, што беларуская гаворка заўсёды гучала ў нашай сям'і, а тут, калі мама раскрыла для сябе ўсю прыгажосць і моц роднага слова, яна стала яго верным абаронцам і прыхильнікам. Пакрысе і сама пачала пісаць. Спачатку артыкулы ў мэсцовую газету, потым вершы "для душі".

Дыплом абараняла па творчасці Ніла Гілевіча. Яны з ім сябравалі. Апошні раз мама бачыла паэта за пару месяцаў да яго сходу. Разам з Галінай Дзямідовіч, вернай паплечніцай па касцельных спевах, яны гасцілі ў Ніла Сямёновіча. Чыталі яго вершы, якіх і мама, і Галіна ведаюць бесконцца мно-га, што мяне заўсёды дзіўляла і ўражвала: без прымусу, калі не кожны тыдзень, то штогэсць пэўна яны вучыць напамяць цэлья старонкі... Тут варта сказаць некалькі слоў і пра Галіну Дзэмідовіч. Аб гэтай жанчыне яскрава гаворыць такі факт: яна, працаўчы жывёлам, чытае (ды як!) на памяць усю прадмову Францішка Багушэвіча да зборніка "Дудка беларускай". Ці шмат хто з настаўнікаў беларускай мовы можа пахваліцца падобным веданнем?

Цікавым у лёсе мамы магу назваць і такі факт: у гады атэзізму ў яе, настаўніцы музыкі і беларускай мовы, была мянушка "Святая". Чаму? Яна не магла растлумачыць, бо працујочы ў школе прыходзілася, і не раз, павышаць голас, караць неслухаў дрэнай адзнакай, "праписочваць" на класнай гадзіні і выклікаць бацькоў у школу. А калі ў адносінах рэлігіі ўладь змянілі гнёў на мі-

Марыя Іосіфаўна Трапашка ў той час, калі сваіх дзяцей Лену і Дзіму пачала знаёміць з творчасцю Янкі Купалы.

ласць, мама пачала вучыць дзяцей-сірот з Валожынскай школы-інтэрната касцельным песням, наведваць Імшу. Са сваімі выхаванцамі выступала на песьеннім хрысціянскім фестывалі "Магутны Божа", по-тым - у Германіі. З-за мяжы прывезла невялікі электрычны арган. На ім пачалі нараджацца адна за другой песні, музыку і слова да якіх пісала наша мама. Песні атрымліваліся сапраўдныя. Падчас тэлевізійных святочных службай з Менска на Каляды вось ужо каторы год гучыць яе "Не спі, абудзіся!", а у Лондане, гадоў пятнаццаць назад дзякуючы старанням Гая дэ Пікарды (прах якога, дарэчы, пакоіца ў сцяне Чырвонага Касцёла ў Менску), выйшаў цэлы зборнік з песьнямі М.І. Трапашкі.

Памятаю, як яна начыніла напралёт на старэнкай машынцы "Зінгер", падоранай ёй ксянзідом Уладзіславам Чарняўскім, друкавала песні, каб раздаваць людзям, каб яны малады співаць на Імшы. Хтосьці паважна ставіўся да тых лісткоў, хапала і такіх, хто не мог ацаніць чужой працы і выкідаў лісткі на сметнік. Але з часам у Вішневскім касцёле склалася добрае ядро аматараў новых песен і гімнаў.

Калі мама пайшла на пенсію, то ў касцёле знайшла

магчымасць працаваць сябе як арганіст, выкананіца і змагар за беларускую мову, была мянушка "Святая". Чаму? Яна не магла растлумачыць, бо працујочы ў школе прыходзілася, і не раз, павышаць голас, караць неслухаў дрэнай адзнакай, "праписочваць" на класнай гадзіні і выклікаць бацькоў у школу. А калі ў адносінах рэлігіі ўладь змянілі гнёў на мі-

ну, хіба мы з братам у дзяцінстве памыляліся, калі лічылі нашу маму выключнай? Прыйдзіцце ў Вішневскі касцёл - пераканаецца, паслухайшы яе голас, гукі аргана пад яе трапяткімі пальцамі, малітвы па-беларуску ў найстаражытнейшым храме гэтай Багаслаўленай зямлі, дзе жывуць прыгожы душой і целам людзі...

Алена ЗБІРЭНКА,
фота з сямейнага архіва.

Вішневскі касцёл

Аб чым пяе азан у Наваградку

Да 220-годдзя Наваградской мячэци

(Працяг у наст. нумары.)

**Татарскія святыні як
пазнакі ўдзенасці народа**

У храме татараў-мусульманаў у самым скансэнтраваным выглядзе прадстаўлена адметнасць этнасу. Можна сказаць, што гэта адзінае месца, дзе існала адметнасць захавалася найбольш некранутай на працягу не аднаго стагоддзя дзяякоўчы намаганням прадстаўнікоў усіх груп татарскага насельніцтва.

З гэтым не маглі не лічыцца ўлады, што і адлюстраўана ў дакументах. У Статуте 1588 г. абвішчалася, а, дакладней, замацоўвалася цярпімасць у адносінах да людзей розных рэлігійных канфесій⁹. У 1591 г. султан Мурад III у звароце да караля Жыгімonta III прасіў яго "садзейнічаць у справе вольнага будаўніцтва мячэці ў татарскіх паселішчах на Літве".

Прывілей на будаўніцтва мячэці ў Наваградку апушчылі каралём Польшчы Станіславам Аўгустам падпісаны ў 1792 г., нездадоўга да канчатковага падзелу Рэчы Паспалітай. За чатыры гады на Валеўскай - адной з асноўных вуліц - пабудавана мячэць. Валеўская вуліца, названая адпаведна кірунку на мястэчка, ёсьць на схеме горада 1832 г., а на схемах 1872, 1935 гг. назва вуліцы змененая. З'явілася і Татарская вуліца. Недалёка мячэці перасякалася яна з былога Валеўскай, а ў канцы вуліцы месціліся татарскія могілкі.

Мячэць дзейнічала амаль шэсць дзясяткі гадоў пакуль не звязтала. У матэрыялах Менскага губернскага прайлення за 1854 г. ёсьць даўдка Таўрыческага магаметанскага духоўнага прайлення ад 31 жніўня, пры якой "пераправодзіца на... разгляд губернскага прайлення прадстаўлены хатытам Наваградскай саборнай мячэці Багдановичам прыгавор мясцовых прыхаджан аб хадайніцтве пра дазвол на пабудову новай мячэці ў г. Наваградку".

У выніку намаганняў адстаўнога маёра Асановіча, які стаў фундатаром аднаўлення мячэці, а таксама сабраных дакументаў, сведчанняў гардской паліцыі аб звязтшаласці будынка "прайленне знайшло неабходным дазволіць пабудаваць новую мячэць на месцы

Тэкст зікра

існай". Пры гэтым загадвалася, каб пры пабудове мячэці не было адступлення ад устаноўленага законам парадку карыстання так званымі "узорнымі" планамі і фасадамі. Акрамя прадпісання дэпартамента Дзяржаўнай гаспадарскі ад 31 траўня 1829 г. "О правилах постройки татарских мечетей", з асаблівасцямі ісламскага дойлідства знаёмліся праз дыванкі, малюнкі і мугіры, якія дараліся мячэцям заможнымі гасцямі з Усходу альбо прывозіліся тымі, хто рабіў хадж у Меку. Наваградская мячэць з'яўляецца арыгінальным варыянтам "узорнага" тыпу: больш складанае рашизненне асноўнага аб'ёму, асноўных дэталей. Але тут адсутнічае такі важны элемент, як слупавая галерэя¹⁰.

19 і 20 верасня (1 і 2 кастрычніка) 1858 г. Вінцэс Каратынскі рабіў свае падарожныя запісы "Наваградчына і Наваградак"¹¹, дзе адзначыў: "У татараў здавён у Наваградку ёсьць свая мячэць, задеца, заўсёды, так, як і сёня, драўляная..."¹². І сапраўды, паводле плана 1872 г., у горадзе драўлянымі заставаліся татарская мячэць, палквы лазарэт, канюшні кавалерыйскага палка, ветраны млын, правіянскі магазін. Пры гэтым вылучаючыя 11 мураваных будынкаў, у тым ліку руіны замка, турэмны замак, цэрквы, касцёлы, яўрэйская школа. Мы можам удақладніць, што Він-

цесю Каратынскому давялося ўбачыць ужо адноўленую мячэць.

На здымку пачатку XX ст. бачна, што аснову мячэці складае зрубны, блізкі ў плане да квадрата аб'ём, які пераходзіць у шатровы дах з нізкім чашверыком і чатырохсхільным страхой. Сцены ашаляваныя, вокны і дзвёры аздоблены ліштвамі, афарбаванымі ў белы колер. Верхнія ліштыны маюць кілепадобную форму, што шырока распаўсюджаная ў ісламскай архітэктуры. Да асноўнага абаёму далучаны два прырубы - адзін як месца, дзе можна змяніць абутик перад уваходам у храм. Здымкі передаюць і яшчэ адну незвычайную замалёвку - проста перад храмам роўнымі радамі цігнуща грады як сімвал неад'емнай часткі жыцця - знакамітых татарскіх агародаў.

У якасці абавязковага наценнага аздоблення ў мячэцях змянчаючыя мугіры - у рамачках пад шклом аформленыя прыгожым пісьмом асобныя аяты (вершы) з Кур'ана. Быў час, калі нават дзеци малі прачытати напісанаса арабскім літарамі. На землях былога Рэчы Паспалітай мусульманскія школкі знаходзіліся ў кожным татарскім паселішчы, у вялікіх грамадах школы размянчаліся ў спецыяльных будынках. У Наваградку драўляны будынак школы быў побач з мячэцю.

У адэстаўраванай Наваградской мячэці вісяць невялікага памеру (блізкім да традыцыйных хатніх мугіроў) дзве выяўлы быўлі мячэці, напісаныя алейнымі фарбамі мясцовым мастаком Эмірам Багдановичам у 1934 г. Гэтыя карынты захоўваліся наваградскім мусульманамі. Таксама зберагаліся духоўныя кнігі, мугіры. У новым будынку арганічна з узгаданымі карынінамі злучаецца і яшчэ адна - на ёй намаляваны той жылы дом, што быў тут пэўны час¹³.

Пры аднаўленні храма неабходна было правесці рознага кшталту работы, зрабіць усё якасна і ў межах сціплага бюджету. Акрэма таго, што патрабавалася ўмацаванне асноўнай канструкцыі, некаторыя канструкцыі будаваліся занова. Неабходна адзначыць, што рэканструкцыя мячэці вялася пры актыўным удзеле неяўлікай колькасці мясцовых татараў пад кіраўніцтвам трох прадстаўнікоў фаміліі Шагідзевіч і аўтара шматлікіх цырыяналізтарскіх прапаноў Аля Амуратавіча, яго роднага брата і майстра на ўсе руکі Мустафы Амуратавіча, няўримлівага і энергічнага Барыса Адамавіча.

Вялікая ўвага надавалася мінарэту. Як і было ад пачатку, мінарэт выкананы ў традыцыйных мусульманскага дойлідства - на выцягнутым гранёным барабане трымаецца купал, аснова якога падкрэслена карнізам. На паўсферным навершы - паўмесяц, што надае храму завершанасць і ўзноўлісласць і выплучае мячэць сярод цэркви і касцёлаў. Магчыма, узгадаўшы і пра мінарэт наваградскай мячэці пісаў у санэце "Чатырдаг" Адам Міцкевіч: "Прад веліччу тваёй заўждыды спыняе крокі / Жыхар тутэйшы ѹ госу, о горды Чатырдаг! / Сусвету мінарэт! Гор Крымскі падзішау!"¹⁴

Калі сам мінарэт - адноўлены, то яго маладзічок

"стары". Вельмі сімвалічна, што з былой мячэці ў час яе закрыцця мусульманамі быў зняты маладзічок, і яго захоўвалі ўсе гэтыя дзесяцігоддзі. Ужо адзін гэты факт - найлепшы "жывы ўзор" для пераймання нашчадкамі.

Абавязковы элемент будынка - міхраб з накірункам да Мекі, на аль-Каабу, куды паварочваюць свае твары мусульмане ў час намазу. У Наваградку ніша ў сцене мячэці пад міхраб чатырохвугольная, хоць бывала і пяцівугольная. Па правы бок ад міхраба - мімбар, на квадратную пляцоўку якога вядуць тры прыступкі; слупкі, парэнзы і балдахін мімбара ўпрыгожаны разбій. З мімбара імам прамаўляе пропаведзь. Першы мімбар быў устаноўлены ў мячэці Медыні, адкуль выступаў прарок Мухамед перад вернікамі.

У свой час на мімбара можна было знайсці імя дойліда, тут быў устаноўлены мармуровая дошка ў гонар Аляксандра Асановіча, які ініцыяваў аднаўлення мячэці і стаў фундатарам. Звычайна фундатары рабілі свае ўнёскі ў імя Алага, не спадзяючыся на якія зямнія ўшанаванні, але з боку людзей была павага да тых дзеянняў, таму ў мячэці вывешваліся памятныя дошкі ў гонар фундатараў, а таксама зменшаны ў рамкі тастаманты (спадчынныя акты на карысць мячэці). Летася да 160-годдзя рамонту 1855 г. не атрымалася ўзнавіць памятную дошку ў гонар Аляксандра Асановіча, але гэта абавязкова будзе зроблена.

Па другі бок ад міхраба на сцяне вісіць вялікага памеру тэкст зікра - асобнай малітвы, што гучыць напрыканцы намазу і ў якой узгадваюцца імёны 4-х анёлаў і 12-ці самых вядомых прарокаў ад Адама да Мухамеда. Пісьмовае адлюстроўванне зікра - таксама адметнасць Наваградской мячэці, таёкое сустракаецца яшчэ ў Іўеўскай мячэці. Зікр чытаецца ўсіх усімі вернікамі ў адпаведнасці з тым рytмам, які задае імам. І гэта супольная молітва-ухваленне з'яўляецца лагічным завяршэннем намаза.

Пасля намазу дзеляць садагу. Перад раздзай садагі чыніцца спецыяльная кароткая малітва і называючы імёны: Адам сын Халімы, Айша дачка Евы... Рытуальнымі пачастункамі ў памяць аб памерлых ліцаца - джайма і гальма. Гальмы - адметныя чынам прыгатаваныя з роўных частак мукі, масла, мёду і нарезаныя ромбікамі пачастункі. У якасці садагі раней выпікалі булачкі з разынкамі. Цяпер на садагу купляюць цукеркі, зефір і некаторыя іншыя салодкі рэчы, могуць дзяляць і свае яблыкі. Частина таго, што прымае садагу, пытается, на ўспамін душы каго яе дзеляць, бо разумеюць, што гэта не проста ежа - яе з'ядоць пакрысе з асобы шанаваннем.

Салам! Чалом!

Да 600-годдзя з нагоды татарскага асадніцтва на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага

Над небам мячэці маладзічок
Займаецца колькі стагоддзя,
Нібыта адкінуты некім
Кручок
З дзвярэй.
Каб блуканец заходзі
У храм,
Дзе яго падпярэжа Алах
З Каана суроў сурою.
Блуканец імі сваё
Знайдзе ў імглах
І сэрца ўмые зарою.
І сэрца людскіе
Пачне зіхацець,
І сподзеў
не ўпусціц свой шанец.
І будзе з надзея
Глядзець на мячэць
Знайшоўшы
дарогу блуканец...
Рыгор Барадулін.

Вернасць веры

У сваім духоўным жыцці татары кіраваліся свяшчэнным Кур'анам і хамаіламі (малітоўнікамі), якія вельмі часта перапісваліся ад рукі асобнымі людзьмі. Друкаваная рэлігійная літаратура татараў з земляў Польшчы пачала выходитці ў першай палове XIX ст. Падтрымлівала духоўнае жыццё адзінаверцоў татарскай эліты. Апеляцыйны суддзя Наваградскага павета Юзаф Сабалеўскі¹⁵ разважыў: "Цяжка гаварыць пра тое, што мы славім Бога незразумелай для нас мовай, не карыстаємся мовай, на якой ужо некалькі стагоддзяў размалялі нашы бацькі і якія змалку прыемная нам і дарагая... час абудзіца ад нашай несвядомасці... перадаць нашым дзесяцям мудрасць Святога пісання на мове народна, сярод якога мы жывем". У 1828 г. у перакладзе Сабалеўскага на польскую мову быў выдадзены Кур'ан¹⁶. Але работа не была завершана так, як задумаваў гэта аўтар, і ў 1830 г. пасля дапрацоўкі ў Вільні пабачыў свет "Wykład wiary machometanskiej czyli Islam-skiej wyjaty z części Koranu i przykazan proroka Chadi-siem zwanych ułożony przez machometanina Jozefa z Kon-kirantow Sobolewskiego"¹⁷.

Існавалі іншыя спробы перакладу Кур'ана на польскую мову, і гэтаму спрыялі філаматы, асабліва тыя, хто меў дачыненне да Наваградчыны. Яшчэ ў сярэдзіне 1829 г. дамову з віленскім выдаўцом Тэафілем Глюксбергам ад імя наваградскіх татараў падпісаў Ігнат Дамейка. Першы паведамленні аб перакладзе з'явіліся ў 1828-1830 гг. у яго лістах з Заполя ў маскоўскую высылку Ануфрью Петрашкевічу. Ёсць меркаванні, што пераклад здзіясніўся па французскім выданні "La Coran..." 1821 г.¹⁸ (Працяг у наст. нумары.)

⁹ Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588, гл. 3, арт. 3.

¹⁰ Лакотка, А.І. Бераг вандравання, ші адкуль у Беларусі мячэці. Мн.: Навука і тэхніка, 1994, с. 60; Памяць: Гістор.-дакум. хроніка Навагруд. р-на. - Мн.: Беларусь. - 559 с.: іл., с. 233-234.

¹¹ Упершыню надрукаваны: Gazeta Codzienna - 1858. - №№ 306-308, 315, 316.

¹² Каратынскі, В. Творы. Уклад., прадмова і камент. У. Мархеля. Пер. З. Саўкі. Выд. 2-ое, дапоўн. - Мінск: Маст. літ-ра, 1994. - 406 с.

¹³ З нечым падобным сустракалася ў музее гісторыі тэатра і музыкі, дзе ў фое вісіц невялікага памеру карынта з выявай былога будынка Дома масонаў.

¹⁴ Пераклад Ірыны Багдановіч.

¹⁵ Юзаф (Іосиф) Сабалеўскі памёр у 1870 г.; па некаторых звестках спачывае на мізары ў Наваградку.

¹⁶ Познань, выданне Бернарда Патоцкаг

(Працяг. Пач. у папяр. нумарах.)

* * *
Абед. Сядзіць. Жарэ.
І думае, што будзе
На вячэру.

* * *
Паёў ён сытна-шчыльна
І агідна-шчыльна мысліць,
Айчыне здрадзіць як!

* * *
Цяжка люд на добро аб'яднаць,
А на зло ён
Аперату́йна і
дабраахвотна яднаеца.

* * *
Ах, душы іх - вузкія,
Быццам наскі
Чаравікаў сучасных.

* * *
І на новым вітку тутэйшия-тутакі
Не менш небяспечная для Айчыны,
Чымся быўляя калісці.

* * *
І на многіх сваіх,
што вельмі стараліся,
Прыходзілі наччу,
А потым адвозілі ў Курапаты.

* * *
Яны захапляюца дзеямі
ўсходніх ёлупняў
На сцэнах, экранах,
У эфіры.

* * *
Дазубаскалішся, нябога,
Да краю бездані
Варожай.

* * *
І музыку, і песні продкаў
Тут большасць замяніла
Амаль што візгам парасячым.

* * *
Няма у іх свята роднай зямлі,
А быўляя намеры
Склалі яны ля ног акупантаў.

* * *
Тут размалёваныя целы
Чакаюць, каб іх забадзілі
Ёлупні са сцён, экранаў, подыюмаў.

* * *
Мора іх - чаркі,
Іх караблі - скваркі.
А яны старпамамі ў акупантаў.

* * *
Нібыта людзьмі нараджаюца,
А выходзяць у нелюдзі...
Закон стабільнай адноснасці
 ў дзеянні.

* * *
Тут вочы перад чужаком
расшыраюца,
І звужаюца адначасова мазгі,
І падстаўляюца зад пад бізун.

* * *
Дзе білі і б'юць,
Дзе дурылі і дураць,
Горнуцца пераважна туды тутакі.

* * *
Ах, неба іх не вышэй,
Чымся ў халадзільніку
Маразільнік.

* * *
Іх багамі быўлі прыгоннікі,
А прыгоннік не вучыць сваіх рабоў
Любові да спрадвечнай Радзімы.

* * *
Так, Радзіма для іх - цяжар,
Таму і збываюць яны і яе
За напітак і за наедак.

Законы неба не адмяняюцца (Нябесная Беларусь)

ПАЭМА-ЭС

* * *
Хто здрайна на Айчыну
разязуляе пашчу,
Ад акупантаў потым
Літасці не мецьме.

* * *
Кроў - не кроў,
А штосьці брыдотнае
Працякае ў іхніх жылах.

* * *
У краіне татальнай няянавісці
Любая ўр'ёная спагада
За шчырую прымаеца любоў.

* * *
Няважна ад каго і адкуль
Ім атрымліваць гроши;
Галоўнае, каб тых грошай
паболей было.

* * *
За грашыма і псеўдаславай
Спяшаюца першымі,
А калі паміраць -
дык хай бы апошнімі.

* * *
Смеласці іх хапае настолькі,
Каб на родных абсягах
Паскудзіць на моц на юсу.

* * *
Галоўны іх вораг -
У іх унутры,
Як сёння каўтун не на..., а ў галаве.

* * *
Твораць зло са спадзевай,
А мо пранясе...
Не, не пранясе, а адплоціць.

* * *
Што ім трэба яшчэ,
Апроч недабітай машыны з заходу
І мангала-татарскага бізуна
 з усходу.

* * *
Той ганарыца,
што быў пад палякам,
А гэты, што Сталін быў
Яму бацькам.

* * *
А каштоўнасці іх -
Нібы камяні на шыях...
Гарантавана надзейна дно.

* * *
А ў гэтага сёння страх
у касцях жыве,
І ён не ўспамінае бацьку,
Бальшавікамі расстралянага ў 37-м.

* * *
І беларус страляў у Курапатах
І быў ахоўнікам у Картуз Бярозе;
Для прыкрыцця, вядома.

* * *
Многія лічаць сябе лепшымі
за падобных сабе,
Але ж разам з падобнымі тымі...
Толькі ў свеце такіх пашукаць!

* * *
І страчаны ў іх інстынкт
Хоць часам ад сябе
За ўласныя паскудствы адварнуцца.

* * *
А дайце выказацца гэтаму
Дык ён такую выверне лухту і дзіч,
Што лепш бы яму мову адняло.

* * *
Адзін гаворыць,
другі не слухае яго,
І кожны думае,
як накалоць бы viz-a-vi,
Нібыта матылька,
на голку ўласных інтэрсаў.

* * *
Яшчэ тут любяць браць уздел
У латарэях:
Спадзева дурняў на халаву.

* * *
Не вучыў іх прыгоннік
у неба паглядваць,
Наадварот, прымушаў,
каб рупліва глядзелі
На загоны яго
і nat наччу іх апрацоўвалі.

* * *
А дзеравеншчыну
да быдласці сказаці
Хто на яе шыі ладна
Уссядаў.

* * *
Дух антыбеларушчыны як правіла
Найбольш зачята ў дзеравеншчыне
У горадзе сядзіць.

* * *
Ну хай - адны слова,
Ну хай - няма спраў,
Дык жа слова ўсцяж - дурныя.

* * *
З дому зносьць дабро,
А дамоў валацугаў прыводзіць...
Самому б сыйсці ў нябя!

* * *
Ты ўжо перапіў старэйшага брата -
Двойчы якасці знак
Приналежыць табе

* * *
Ты сёння, беларус-тутак,
Намнога якасней за рускага:
Ты ўжо гарэлкі п'еш
намнога больш, чым ён.

* * *
"Хто хлусіць - той і вып'e і закусіць,
А хто праўду скажа -
той і так ляжа," -
Вось мудрасць тутакоў.

* * *
А ў ім усё роўна,
Што ўладу мангала-татарскую
Можа змяніць улада кітайская.

* * *
Яда яшчэ ёсць,
і вайны пакуль што няма,
Але ўжо і душы няма
І ў неба няма дарогі.

* * *
А ў ім ўсё роўна,
Што ўладу мангала-татарскую
Можа змяніць улада кітайская.

* * *
Тут нізашто змардуюць чалавека,
А потым цвердзяць:
"Хай не лезе!"

* * *
Па звычайным праве
іх праходзяць жыцці:
Хто больш каго надурыць,
Той і адмысловец.

* * *
Хо-хо. Вось гэты гультиза,
псеўдапатрэйт
Нідзе гадамі не працуе...
Маўляў, нацыяналіз
не бяруць нідзе на працу.

Яўген Гучок

* * *

Мазгі ў большасці -
нібыта дъмухаўцы;
Нат лёгкі ветрык ім -
Непажаданы.

* * *

Яе ўзрасцілі "Векапомныя дні",
Яго ўзгадаваў "Сцяг брыгады..."
Як выбрацца ім з палону хлусні?!

* * *

Так, неасвечанасць - бяды;
Шчэ большая бяды -
Мазгой дэфармаванасць.

* * *

Ах жанчыны, жанчыны
ды і мужчыны,
Вашы хобі і амплуа -
Абгаворы і плёткі.

* * *

Каб хоць слоўцам адным
адзін аднаму
Нагадаць аб нябеснай Айчыне...
Не, яны адзін аднаму

* * *

Ах, тутакі, ах, тутак!..
Сочаць адзін за адным,
адзін аднаго павучаюць
І сунуць насы
ў драбноты адзін аднаго.

* * *

Дзе трэба свято запаліць,
Там яго яны тушаць,
Ну і, вядома - наадварот.
Бескарысны самі,
І зямлю і людзей на ёй
Ператвараюць яны ў бескарысце.

* * *

Але як надыйдзе гадзіна ікс
і каманда "фас",
О, як будуць адзін на аднаго
Тутакі нагаворваць
у пэўнай канторы.

* * *

Дажыліся!
Цела не слухаеца душы...
А душа... А яе ўжо няма.

* * *

Тутэйшия змовы
Адных супраць другіх -
Змовы супраць агульной
адзінай Айчыны.

* * *

Ні Курапаты, ні Картуз-Бяроза,
ні Чарнобыль
Не абуджаюць іх
Ад звышдзірваннага жыцця.

* * *

Няма на іх тварах сораму,
Няма пакаяння ў глыбінях іх душ...
Тут слава губляе і сілу, і моц.

* * *

Няма і патаемнага сораму ў іх
І за думкі, якія яны не агучылі,

А пра сябе вымаўлялі.

* * *

Тут большасць кроکаў
Зямных і падводных,
наводных і водных...
Да зрады вядуць.

* * *

Так, большасць, крый Божа,
На жаль на вялікі -
Бескаштоўны матэрыял чалавечы.

* * *

Хто не рупіца аб Айчыне,
А толькі пад п'яныя слёзы
на сабе кашулю ірве,
Помнік ім - лебяды.
(Працяг у наст. нумары.)

